

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Факультет соціології і права
Кафедра історії

Україна в контексті історичного розвитку Європи

--

Галузь знань Для всіх
Спеціальність Для всіх

Курс	1
Семестр	1 / 2

Освітньо-професійна програма

ECTS	2
Годин	60

Статус Нормативна дисципліна
Форма навчання Денна
Семестровий контроль Залік

Розподіл годин

Аудиторні години		Самостійна робота	Індивідуальне завдання	Семестровий контроль
Лекції	Семінари			
семестр (1/ 2 КМ)				
18	18	24		Залік
1 години на тиждень	1 година на тиждень			
18	18	24		

Гарант освітньої програми Завідувач кафедри історії Голова методичної комісії

_____ Світлана
КОСТИЛЄВА

«___» _____ 2020 р.

«___» _____ 2020 р.

«___» _____ 2020 р.

Поточна редакція від _____ 202_ р.

Інформація про викладачів

	Лекції	Семінарські
семестр (1/2 КМ)		
ПІБ	Костишева Світлана Олександрівна	
Посада	зав. каф. історії	
Вчене звання	професор	
Науковий ступінь	Доктор історичних наук	
e-mail	kostilyeva.svitlana@iil.kpi.ua	

	Лекції	Семінарські
семестр (1/2 КМ)		
ПІБ	Шевчук Тетяна Вікторівна	
Посада	доцент	
Вчене звання	Доцент	
Науковий ступінь	Кандидат історичних наук	
e-mail	shvchuk.tetyana@iil.kpi.ua	

Позначки та скорочення

ЗК – загальні компетентності

ЗН – знання

КМ – кредитний модуль

НД – нормативний документ

УМ – уміння

ФК – фахові компетентності

СЗ – семінарське заняття

Анотація навчальної дисципліни

Метою освітньої компоненти є набуття знань щодо історичної ролі України у європейському просторі. Історія України постає у соціально-економічному, політичному та культурному вимірах у контексті європейської традиції. Підкреслюється особливе значення системи знань про історичне минуле України та її культуру як стратегічного ресурсу у сучасному інформаційному суспільстві в умовах посилення процесів глобалізації. Оволодіння цією дисципліною сприяє вихованню молоді в дусі патріотизму, формуванню гармонійно розвинутої та самостійної у власних судженнях та діях особистості.

По закінченню модуля студенти мають одержати достатній рівень знань з:

- основних подій українського та європейського історичного минулого;
- історію зав'язків України та європейського світу;
- особливостей розвитку соціально-економічних та політичних процесів в Україні та їх відмінні та спільні риси з аналогічними подіями у європейських державах на різних етапах історичного існування;
- досягнень української культури як складової загальноєвропейської культури;
- основних напрямів внутрішньої та зовнішньої політики української держави, інтеграції України до європейських структур.

Силабус навчальної дисципліни «Україна в контексті історичного розвитку Європи» розроблений на основі принципу конструктивного вирівнювання (constructive alignment), що дає змогу передбачити необхідні навчальні завдання та активності, які потрібні студентам для досягнення очікуваних результатів навчання, а потім спроектувати навчальний досвід так, щоб максимально збільшити можливості студентів досягти бажаних результатів.

Методи навчання

У навчальному процесі використовувалися різноманітні форми та методи роботи: читання лекцій, проведення семінарських занять, письмовий контроль у формі тестування та розгорнутих відповідей, організація самостійної роботи студентів під керівництвом викладача, заохочення студентів до дискусій із проблемних питань, що виносяться на розгляд в плані семінарських занять

Під час навчання й для взаємодії зі студентами застосовуються стратегії активного і колективного навчання, які визначаються такими методами і технологіями:

1) методи проблемного навчання (проблемний виклад, частково-пошуковий (евристична бесіда) і дослідницький метод);

2) особистісно-орієнтовані (розвиваючі) технології, засновані на активних формах і методах навчання (метод проєктів, «мозковий штурм», моделювання професійних ситуацій, ділові, рольові та імітаційні ігри, дискусія, експрес-конференція, навчальні дебати, круглий стіл, кейс-технологія, проєктна технологія і ін.), спрямовані на активізацію навчального процесу, активну участь студента у саморозвитку, отримання якісних знань, професійних умінь, творче рішення конкретних проблем.

3) інформаційно-комунікаційні технології, що забезпечують проблемно-дослідницький характер процесу навчання та активізацію самостійної роботи студентів (електронні презентації для лекційних занять, використання аудіо-, відео-підтримки навчальних занять. Розробка і застосування на основі комп'ютерних і мультимедійних засобів творчих завдань, доповнення традиційних навчальних занять засобами взаємодії на основі мережевих комунікаційних можливостей (інтернет-форум, інтернет-семінар і ін.).

Місце навчальної дисципліни в програмі навчання

Вивчення та викладання навчальної дисципліни «Україна в контексті історичного розвитку Європи» розглядається як органічна частина процесу формування спеціаліста, володіння якою дозволяє реалізувати такі аспекти професійної діяльності, як

- визначати місце України у загальноєвропейському суспільно-політичному процесі;
- аналізувати внесок України в історію європейської цивілізації;
- визначати політичні і культурні зв'язки України з країнами Європейського Союзу на сучасному етапі;
- опанувати моделі толерантної поведінки та стратегії конструктивної діяльності в умовах культурних, мовних, релігійних та інших відмінностей між народами, різноманітності світу й людської цивілізації

Міждисциплінарні зв'язки:

Дисципліна ЗО 2 «Україна в контексті історичного розвитку Європи» викладається в 1-му (2-му) семестрі 1-го курсу навчання з усіх освітніх програм першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та не залежить від інших навчальних дисциплін (кредитних модулів) у структурно-логічній схемі освітньої програми

Необхідні та одержувані навички

Для освоєння та вивчення дисципліни, а також для підготовки до семінарських занять є базові знання з всесвітньої історії, історії України та інших гуманітарних дисциплін, набуті учнями в середній школі.

Після засвоєння навчальної дисципліни студенти одержують наступні навички:

знання:

- відповідно до прописаних знань в освітніх програмах спеціальностей та спеціалізацій;
- основних подій українського та європейського історичного минулого;
- історію зав'язків України та європейського світу;
- особливостей розвитку соціально-економічних та політичних процесів в Україні, їх відмінні та спільні риси з аналогічними подіями у європейських державах на різних етапах історичного існування;
- досягнень української культури як складової загальноєвропейської культури.

уміння:

- відповідно до прописаних умінь в освітніх програмах спеціальностей та спеціалізацій;
- аналізувати й узагальнювати історичний матеріал у певній системі; порівнювати, оцінювати історичні факти на основі здобутих із різних джерел знань;
- визначати історичну конкретність, своєрідність українського історичного процесу, його місце в європейському історико-суспільному контексті;
- застосовувати метод критичного аналізу щодо оцінки суспільно-економічних та політичних перетворень в Україні, порівнюючи їх з європейськими країнами на різних етапах історичного розвитку;
- розглядати культурні явища сучасності у ретроспективі та перспективі в історичних рамках;
- визначати основні проблемні питання у стосунках України і європейських держав.

Програмні компетентності

Загальні компетентності (ЗК)	
ЗК 4	Здатність критично оцінювати й переосмислювати накопичений досвід (власний і чужий), аналізувати свою професійну й соціальну діяльність.

Україна в контексті історичного розвитку Європи

ЗК 6	Здатність використовувати у професійній діяльності базові знання в галузі природничих, соціально-гуманітарних та економічних наук.
ЗК 9	Навички використання інформаційно-комунікаційних технологій для пошуку, оброблення, аналізу та використання інформації з різних джерел.
ЗК 10	Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу та встановлення взаємозв'язків між явищами та процесами.
ЗК 12	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Програмні результати навчання

ЗНАННЯ	
ЗН 1	Знання про джерела інформації, про предметну галузь, про способи застосування нових знань у професійній діяльності.
ЗН 2	Знання способів розширення власного кругозору та постійного підвищення професійної кваліфікації.
ЗН 4	Знання методів та способів навчання; методів самоосвіти .
ЗН 6	Знання концептуальних та системних основ природничих, фундаментальних, гуманітарних, соціальних наук
ЗН 20	Знання загальних принципів аналізу, дослідження, узагальнення і представлення результатів професійної діяльності у формі рефератів, презентацій, проектів, звітів тощо.
УМІННЯ	
УМ 2	Уміння адаптуватися до зростання потоків інформації і розуміти необхідність професійного зростання.
УМ 10	Уміння здійснювати пошук, систематизацію й аналіз інформації.

Предметні результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-кваліфікаційних характеристик (ОКХ) та освітньо-професійними програмами (ОПП) студенти після засвоєння навчальної дисципліни мають продемонструвати такі результати навчання:

- визначати історичну конкретність, своєрідність українського історичного процесу, його місце в європейському історико-суспільному контексті;
- аналізувати суспільно-економічні й політичні процеси в Україні у порівнянні з європейськими країнами на різних етапах історичного розвитку;
- аналізувати й узагальнювати історичний матеріал;
- орієнтуватися в культурному та духовному контекстах сучасного світу

Перелік тем, завдання та терміни виконання

Перелік тем, контрольні заходи та терміни виконання основних завдань оголошуються студентам на першому занятті.

№ п/п	Тема	Основні завдання	
		Контрольний	Термін

Україна в контексті історичного розвитку Європи

		захід	виконання
Розділ 1. Давня Європа та епоха середньовіччя			
1	Вступ. Тема 1.1. Кам'яна доба, епохи міді й бронзи на території сучасної Європи та України	СЗ 1	2 тиждень
2	Тема 1.2. Епоха античності	СЗ 2	4 тиждень
3	Тема 1.3. Народження середньовічної Європи та особливості її розвитку в ранньому й високому середньовіччі	СЗ 3	6 тиждень
4	Тема 1.4. Ренесанс і реформація у Європі, їх відлуння на українських землях.	СЗ 4	8 тиждень
Розділ 2. Європа в епоху Нової історії			
5	Тема 2.1. Епоха абсолютизму і Просвітництва в Європі	СЗ 5	10 тиждень
6	Тема 2.2. Особливості цивілізаційного розвитку України і Європи в XIX ст. Народження націй.	СЗ 6	12 тиждень
Розділ 3. Україна і Європа в епоху Новітньої історії			
7	Тема 3.1. Україна і Європа від Першої світової до закінчення Другої світової війни	СЗ 7	14 тиждень
8	Тема 3.2. Біполярний світ. Ідея єдиної Європи в історичній ретроспективі	СЗ 8	16 тиждень
9	Тема 3.3. Сучасна Україна в загальноєвропейському розвитку. Київська політехніка в європейському контексті	СЗ 9	18 тиждень
Семестрове індивідуальне завдання не заплановано			

Система оцінювання

Для очного навчання/ для дистанційного

№ з/п	Контрольний захід	%	Ваговий бал	Кіл-сть	Всього
Семестровий (кредитний) модуль					
1.	Семінарські заняття (доповідь та участь у дискусії)	45	5	9	45
2.	Експрес-контрольні	18	6	3	18
3	Модульна контрольна робота складається з:				
	- відповіді на тестове завдання	22	1	22	22
	- відповіді на відкрите питання	15	5	3	15
	Всього				100

Форми контролю

Оцінювання якості знань студентів, в умовах організації навчального процесу за кредитно-модульною системою здійснюється шляхом поточного, модульного (проміжного), підсумкового (семестрового) контролю.

Поточний контроль

Поточний контроль проводиться викладачами у ході аудиторних занять. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів за визначеною темою.

Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між викладачами та студентами, управління навчальною мотивацією студентів. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як викладачем – для коригування методів і засобів навчання, - так і студентами – для планування самостійної роботи. Особливим видом поточного контролю є підсумковий контроль за змістовними модулями.

Форми участі студентів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю:

- Виступ з основного питання.
- Усна наукова доповідь.
- Доповнення, запитання до виступаючого, рецензія на виступ.
- Участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття.
- Аналіз джерельної і монографічної літератури.
- Письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи тощо).
- Письмові роботи, оформлені відповідно до вимог.

Результати поточного контролю (поточна успішність) є основною інформацією для визначення підсумкової оцінки з дисципліни при рубіжному модульному контролі.

Результати поточного контролю заносяться до журналу обліку роботи академічної групи. Позитивна оцінка поточної успішності студента за відсутності пропущених і невідпрацьованих семінарських занять, позитивні оцінки за модульні роботи є підставою допуску до підсумкової форми контролю – заліку.

Модульний контроль (МК) проводиться відповідно до графіка навчального процесу. Оцінка модульного контролю виставляється з урахуванням результатів проведеного контрольного заходу даного МК. Контрольні заходи модульного контролю проводяться під час семінарських занять в академічній групі відповідно до розкладу занять.

Контрольні заходи модульного контролю проводяться у комбінованій формі: у вигляді тестування та письмових контрольних робіт. В окремих випадках можна застосовувати й інші форми модульного контролю - письмові завдання, та ін. Вид контрольного заходу та методика урахування складових модульного контролю при визначенні оцінки за МК розробляється викладачам і затверджується кафедрою.

До контрольного заходу відповідного модульного контролю студент допускається незалежно від результатів поточного контролю. На консультаціях студент може відпрацювати пропущені семінарські заняття, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

У разі відсутності студента на контрольному заході модульного контролю йому надається право на повторне складання в індивідуальному порядку.

Підсумковий (семестровий) контроль. Позитивна оцінка поточної успішності (сумарного результату поточної і модульної оцінки за семестр) за умови відсутності пропущених або невідпрацьованих семінарських занять є підставою допуску до підсумкової форми контролю.

З дисципліни передбачена така форма звітності, як залік, що проводиться в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою програмою дисципліни.

У процесі вивчення курсу використовується рейтингова форма контролю після закінчення логічно завершеної частини лекційних та практичних занять (модуля) з дисципліни. Її результати враховуються під час виставлення підсумкової оцінки. Це робить оцінювання більш гнучким, об'єктивним і сприяє систематичній та активній самостійній роботі студентів протягом усього періоду навчання, забезпечує здорову конкуренцію між студентами у навчанні, сприяє виявленню і розвитку творчих здібностей студентів.

Форма проведення семестрового контролю є комбінованою (частково усна - при проведенні співбесіди, частково письмова - при відповідях на теоретичні питання та тестуванні тощо), зміст і структура залікових білетів (контрольних завдань), критерії оцінювання визначаються рішенням кафедри та зазначаються у робочій програмі навчальної дисципліни й доводяться до відома студентів на першому занятті.

Україна в контексті історичного розвитку Європи

Результати виконання завдань оголошуються кожному студенту окремо у присутності або в дистанційній формі та супроводжуються оціночними листами, в яких студенти можуть побачити свою оцінку за певними критеріями, а також позначення основних помилок та коментарі до них.

Семестрова атестація студентів

Обов'язкова умова допуску до заліку		Критерій
1	Поточний рейтинг	$RD \geq 40$

Максимальна сума балів становить 100. Необхідною умовою допуску до заліку є набрання понад 40 балів за всі види роботи. Для отримання заліку з кредитного модуля «автоматом» потрібно мати рейтинг не менше за 60 балів. Студенти, які наприкінці семестру мають рейтинг, менший за 60 балів, а також ті, хто хоче підвищити свою оцінку, виконують залікову контрольну роботу, яка складається з двох теоретичних питань максимум по 50 балів за кожне.

Сума рейтингових балів, отриманих студентом протягом семестру та під час складання заліку переводиться до підсумкової оцінки згідно з таблицею.

Таблиця переведення рейтингових балів до оцінок за університетською шкалою

Рейтингові бали, RD	Оцінка за університетською шкалою
$95 \leq RD \leq 100$	Відмінно
$85 \leq RD \leq 94$	Дуже добре
$75 \leq RD \leq 84$	Добре
$65 \leq RD \leq 74$	Задовільно
$60 \leq RD \leq 64$	Достатньо
$RD < 60$	Незадовільно
Невиконання умов допуску	Не допущено

Політика навчальної дисципліни

Порушення термінів виконання завдань та заохочувальні бали

Заохочувальні бали		Штрафні бали	
Критерій	Ваговий бал	Критерій	Ваговий бал
виконання завдань із удосконалення дидактичних матеріалів (складання карт, схем, таблиць, презентацій) з дисципліни (не більше одного разу за семестр).	5–6 балів,	Не підготовка доповіді до семінарського заняття без поважних причин	– 2 бали
відвідування музеїв і використання в роботі над курсом музейного матеріалу (не більше одного разу за семестр)	6 балів,		
участь у студентській науковій конференції (не більше одного разу за семестр)	7 балів,		

Україна в контексті історичного розвитку Європи

участь у факультетській або університетській олімпіаді (не більше одного разу за семестр)	7 балів,		
---	----------	--	--

Відвідування занять

Відвідування лекцій та семінарських занять, а також відсутність на них, не оцінюється. Однак, студентам рекомендується відвідувати заняття, оскільки на них викладається теоретичний матеріал та розвиваються навички, необхідні для навчання. Система оцінювання орієнтована на отримання балів за активність студента, а також виконання завдань, які здатні розвинути практичні уміння та навички.

Календарний рубіжний контроль

Проміжна атестація студентів (далі – атестація) є календарним рубіжним контролем. Метою проведення атестації є підвищення якості навчання студентів та моніторинг виконання графіка

Критерій		Перша атестація	Друга атестація
Термін атестації		8-ий тиждень	14-ий тиждень
Семестровий (кредитний) модуль			
Умови отримання атестації	Поточний рейтинг	≥ 20 балів	≥ 40 балів

Академічна доброчесність

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

Процедура оскарження результатів контрольних заходів

Студенти мають можливість підняти будь-яке питання, яке стосується процедури контрольних заходів та очікувати, що воно буде розглянуто згідно із наперед визначеними процедурами.

Студенти мають право оскаржити результати контрольних заходів, але обов'язково аргументовано, пояснивши з яким критерієм не погоджуються відповідно до оціночного листа та/або зауважень.

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна «Україна в контексті історичного розвитку Європи» може викладатися для студентів з особливими освітніми потребами.

Навчання іноземною мовою

Враховуючи специфіку навчальної дисципліни, деякі поняття та навчальний матеріал вивчаються на англійській мові (фрагментарно). Також у процесі викладання навчальної дисципліни використовуються відеоматеріали на англійській мові (переклад на українську мову за допомогою субтитрів для полегшення сприйняття матеріалу).

Враховуючи студентоцентризований підхід, за бажанням студентів, допускається вивчення матеріалу за допомогою англomовних онлайн-курсів за тематикою, яка відповідає тематиці конкретних занять.

Позааудиторні заняття

Робота з джерелами, оформлення списку використаних джерел та підготовка тез на Всеукраїнську студентську науково-практичну конференцію «Україна: історія, культура, пам'ять» на базі Науково-технічної бібліотеки ім. Г.І. Денисенка (за попередньою згодою) участь форумах, круглих столах і т ін.

Рекомендована література

Базова навчальна література

1. 1 Алексеев Ю. М., Вертегел А. Г., Казаков О. О. Всесвітня історія. Навчальний посібник. К: Каравела, 2006. С. 7–45, 52–138.
 2. Андросова Т. В., Янчев А. В., Козуб В. О. Європейська інтеграція: навч.-метод. посібник. Х. : ХДУХТ, 2012. С. 11–27, 44–58, 72–85, 102–111, 120–130, 140–151, 166–178.
 3. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків. У 2-х т. Т. 1. Раннє Середньовіччя // Курс лекцій. Чернівці : Наші книги, 2010. С. 31–71, 72–131, 132–193, 194–243, 257–273, 370–392.
 4. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків. У 2-х томах. Т. 2. Високе і пізнє середньовіччя. С. 15–30, 41–90, 124–152, 177–202, 223–237, 268–293, 311–319, 322–337, 369–391, 437–464, 466–488.
 5. Баран З., Кокотко Н., Тарнавський Р. Історія України від давнини до сучасності : навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. С. 57–60, 74–84.
 6. Бойко О. Д. Історія України: Посібник. К. : Академія, 2001. С. 148–212.
 7. Бунятян К. П. Давнє населення України. Навч. посібн. К. : Либідь. С. 18–21, 55–64, 70–73, 76–79, 81–86, 91–98, 103–104, 111–113, 13–147, 169–170.
 8. Воронов В. І. Джерелознавство історії України: курс лекцій. Д., 2003. С. 3–21.
 9. Голованов С. О. Всесвітня історія. К. : Каравела, 2005. С. 44–259.
 10. Грицак Я. Нариси історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст.: [Навч. посібник]. К. : Генеза, 1996. С. 266–309.
 11. Історія КПП. URL : <http://kpi.ua/almamater>
 12. Історія становлення відносин Україна-ЄС // Міністерство юстиції. URL : <https://tinyurl.com/qw4xolj>
 13. Історія сучасного світу: соціально-політична історія XV – початку XXI століть: Навч. посіб. 4-те вид., перероб. і доп. Рекомендовано МОН / Горбань Ю. А. К., 2012. С. 38–104.
 14. Історія України : підручник / Г. Д. Казьмирчук, А. П. Коцур, О. В. Вербовий та ін.; за ред. Г. Д. Казьмирчука. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. С. 249–279; 285–290; 307–319; 340–350; 360–385; 393–400.
 15. Історія української культури. Курс лекцій / Під ред. С. О. Костишевої. К. : НТУУ «КПІ», 2010. С. 28–64.
- Яковенко Н. М. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. К., 2005. С. 20–138.

Допоміжна навчальна література

1. 1. Археологія України. Курс лекцій / ред. Залізняк Л. Л. К. : Либідь, 2005. С. 40–41, 43–45, 50–51, 55–64, 70–74, 77–78, 79, 90–93, 106, 127, 130, 141–144, 155–157, 164–165, 195–197, 199–201, 274–343.

2. Баженов О. Л. Історія первісного суспільства: навчально-методичний посібник для студентів історичного факультету денної форми навчання. Кам'янець-Подільський : Сисин О. В., 2014. С. 96–113, 136–158, 160–171, 176–190, 209–223.
3. Богуцький Ю. П., Андрущенко В. П., Безвершук Ж. О., Новохатько Л. М. Українська культура в європейському контексті / За ред. Ю.П. Богуцького. К. : Знання, 2007. С. 135–203.
4. Віднянський С. В. Європейський вибір України та імперативи європейської інтеграції // Науковий вісник Дипломатичної академії України. К., 2003. Вип. 9. С. 18–31.
5. Войтович Л., Козак Н., Овсінський Ю., Чорний М. *Medium aevum*; Середні віки. Підручник для історичних спеціальностей ВУЗів / За ред. Л. В. Войтовича. Львів : Тріада Плюс, 2010. С. 22–118, 135–145, 148–167; 176–196, 204–235, 237–250, 258–267, 290–301, 358–354, 399–424.
6. Врадій О. Сучасний етап еволюції політичної системи Європейського Союзу: виклики для України // Антологія творчих досягнень 2012. К. : Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. 2012. Вип. 6. С. 228–238.
7. Всесвітня історія: Навч. посіб. / Б. М. Гончар, В. М. Мордвінцев, А. Г. Слюсаренко, С. П. Стельмах. К. : Знання, 2011. С. 261–266, 286–291, 297–331, 691–698, 541–720.
8. Дмитриев М. В. Православие и реформация: монография. М. : Изд-во МГУ, 1990. С. 67–80.
9. Дюррозель, Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів / Пер. з фр. Є. Марічева, Л. Погорелової, В. Чайковського. К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. С. 419–420, 424–427, 433–442, 447–450, 501–507, 512–519, 522–525, 561–578, 673–678, 703–712, 716–726.
10. Євсович Р. В. Гуманізація та гуманітаризація вищої освіти в Україні: історичний аспект // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. № 5 (52). 2012. С. 79–87.
11. Історія західних і південних слов'ян. (з давніх часів до ХХ ст.). Курс лекцій / За ред. В. І. Ярового. К., 2011. Розд. II. Західні та південні слов'яни в добу середньовіччя. С. 72–164, 172–176, 201–218, 222–237, 240–248, 254–308.
12. Історія КПП. URL : <http://kpi.ua/almamater>
13. Історія України / В. Ф. Верстюк, О. В. Гарань, О. І. Гуржій та ін., під ред. В. А. Смолія. К. : Альтернативи, 1997. С. 77–136.
14. Калакура Я. С., Войцехівська І. Н., Корольов Б. І. та ін. Історичне джерелознавство: навч. пос. істор. спец. ВНЗ. К. : Либідь, 2002. С. 68–118.
15. Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. Європейський Союз: історія і засади функціонування: навч. посіб. / за ред. Л. В. Губерського. 2-ге вид., виправл. і доповн. К. : Знання, 2012. С. 91–98.
16. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура: Курс лекцій. К. : Центр навчальної літератури, 2005. С. 223–244, 345–377.
17. Крушинський В. Ю., Манжола В. Ю. Міжнародні відносини та світова політика. 1945–1980. Дати. Події. Факти: навчальний посібник. К. : Либідь, 2007. С. 10–16.
18. Кудряченко А. І. Київська Русь в системі взаємовідносин середньовічних європейських держав // Україна в Європі: пошуки спільного майбутнього. К. : Фенікс, 2009. С. 119–141.
19. Ле Гофф Ж. Рождение Европы. СПб., 2008. С. 11–81.
20. Луков В. Эпоха Возрождения. Знание, понимание, умение. 2013. № 1. URL : <https://tinyurl.com/yc9jlyu4>
21. Мартиненко А. К., Мартиненко Б. А. Міжнародні відносини 1945–1975 років: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : Видавництво Ліра-К, 2007. С. 50–76, 132–141, 150–154, 173–181, 186–206, 215–218, 240–244, 285–294.
22. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945–70-ті роки): Підручник / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. К. : Либідь, 2003. С. 60–96, 132–220.
23. Наливайко Д. Очима Заходу: Рецепція України в Західній Європі XI–XVIII ст. К. : Основи, 1998. С. 149–516.

24. Наука й освіта в Україні на межі XIX–XX ст. URL : <https://tinyurl.com/vgogrgs>
25. Ольговський С. Я. Давньогрецькі міста-колонії Північного Причорномор'я: навчальний посібник. К. : КНУКіМ, 2007. С. 5–134.
26. Орлова Т. В. Історія сучасного світу (XV–XXI століття) : навчальний посібник. К. : Вікар, 2008. С. 152–182.
27. Освіта і наука в духовному житті України XIX ст. URL : <https://tinyurl.com/ujzyy2n>
28. Охріменко Г., Локайчук С. Духовна культура первісного населення : навч. посіб. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. С. 7–10, 16–18, 21–25, 27–30, 34–35, 113–120, 122–123, 125–127.
29. Патриляк І. К. «Українське питання» напередодні Другої світової війни // Українська правда, 28.08.2013. URL : <https://tinyurl.com/voyue5l>
30. Реєнт О. П. Перша світова війна та її наслідки для України // Проблеми всесвітньої історії. 2016. № 1. С. 64–78.
31. Рудько С. О. Історія Центрально-Східної Європи (кін. XVIII – поч. XXI ст.): Навчально-методичний посібник з курсу. Вид. 2-ге, доповнене. Острог, 2010. С. 8–133.
32. Славетні імена Київського політехнічного інституту / Редкол.: Ільченко М. Ю. (голов. ред.) та ін. К. : ЕКМО, 2003. 127 с.
33. Сушко О. В. Формування нового типу асоціативних відносин у Східній політиці Європейського Союзу: приклад України // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. 2012. Вип. 107, Ч. 1. С. 130–140.
34. Терещенко Ю. І., Курило В. М. Історія України: Кн. 1: Від найдавніших часів до 1917 р. К. : Сільгоспосвіта, 1995. С. 118–200, 240–270.
35. Терещенко Ю. І. Україна і європейський світ: Нариси історії від утворення Старокиївської держави до кінця XVI ст. К. : Перун, 1996. С. 8–250, 270–494.
36. Толстов С. В. Європейський Союз: статус і роль у міжнародній системі // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2013. Вип. 112. Ч. I. С. 80–93.
37. Українська дипломатична енциклопедія: у 2 т. / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин; [редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін.]. К. : Знання України, 2004. Т. 1. С. 130, 144–145, 151–152, 259, 373–374, 398, 421, 433, 511–512.
38. Українська дипломатична енциклопедія: у 2 т. / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин; [редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін.]. К. : Знання України, 2004. Т. 2. С. 26, 128, 193, 217–220, 359–360, 373–374, 386, 499–500, 504, 677–678.
39. Чекаленко Л. Д. Витоки європейської інтеграції // Зовнішні справи. 2015. № 5. С. 23–25.
40. Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом. Львів, 2001. С. 5–95.
41. Шпорлюк Р. Імперія та нації / Пер. з англ. К. : Дух і Літера, 2000. С. 301–345.

Рекомендовані джерела:

1. Геродот. Історії в дев'яти книгах. К. : Наукова думка, 1993. С. 47, 287, 289–292.
2. Історія України: Джерельний літопис. К. : КВІЦ, 2012. 832 с.
3. Історія України від найдавніших часів до сьогодні: збірник док. і матеріалів / За заг. ред. А. П. Коцура, Н. В. Терес. К., Чернівці: Книга XXI, 2008. 1100 с.
4. Історія України: Хрестоматія: у 2-х ч. Вид. 2-ге перероб. і доп. / Упор. С. М. Клапчук (керівник), Б. І. Білик, Ю. А. Горбань та ін. К.: ІЗМН, 1996. Ч. 1. 372 с.; Ч. 2. 336 с.
5. Історія України (соціально-політичні аспекти): Хрестоматія / Автор-упорядник С. О. Костишева. К. : НТУУ «КПІ», 2009. 338 с.
6. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. Станом на 1 жовтня 2011р. Х. : Фактор, 2011. 128 с.